

Asia: VN/25041/2020

Henkilötunnusjärjestelmän uudistamista koskevat säädös- ja muut ehdotukset

Luonnos hallituksen esitykseksi

Yleiset huomiot esityksen tavoitteista

Seta katsoo, että uudistuksen tavoitteet ovat kannatettavia. Pidämme kuitenkin valitettavana, että uudistusta ollaan tekemässä suppeana muutaman kohdan korjauksena koko hetu-järjestelmän uudistamisen sijaan.

Henkilötunnuksen väärinkäytön ehkäisemisen, yksityisyyden suojan vahvistamisen ja yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämisen kannalta parempi ratkaisu olisi kokonaan uudenmuotoinen henkilötunnus, jossa ei ole syntymäaika- tai sukupuolitietoa, kuten hetu-uudistuksen loppuraportissa (2020) ehdotettiin. Uudistuksen lähtökohta olisi tullut olla loppuraportin ehdotuksen toteuttaminen riittävän pitkällä siirtymäajalla.

Esityksen heikkous onkin, että moni sukupuolivähemmistöihin kuuluvaa joutuu edelleen muuttamaan henkilötunnuksen oman yksityisyyden suojan sekä syrjinnältä välttymisen vuoksi. Henkilötunnuksen muuttaminen vaatii henkilöltä useita toimenpiteitä.

Huomiot mahdollisuuteen saada henkilötunnus jo Suomessa oleskeluun oikeuttavaa lupaa tai rekisteröintiä koskevan hakemuksen perusteella (1. lakiehdotuksen 9 ja 22.2 §)

-

Huomiot mahdollisuudesta tallettaa ulkomaalaisen henkilön tiedot väestötietojärjestelmään ulkoisen palveluntarjoajan oleskelulupa-asiassa tekemän henkilöllisyydestä varmistumisen perusteella (1. lakiehdotuksen 22.3 §)

-

Etärekisteröintimenettelyä koskevat huomiot (1. lakiehdotuksen 9 a–9 d ja 34 a §)

-

Sukupuolineutraalia henkilötunnusta koskevat huomiot

Monille sukupuolivähemmistöön kuuluville ihmisille juridisen sukupuolen ilmeneminen suoraan henkilötunnuksesta on haitallista, se altistaa syrjinnälle arkipäiväisissä kohtaamisissa. Juridinen sukupuoli voi olla monella ristiriidassa sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun kanssa. Tämä aiheuttaa ongelmia arkisissa tilanteissa, joissa henkilön tunnistamiseen käytetään henkilötunnusta. Ongelmia kohtaavat transihmiset, ei-binääriset ihmiset sekä kaikki, joiden todellinen sukupuoli ei ole yhdenmukainen syntymässä määritellyn sukupuolen kanssa.

Esityksen mukaan vuodesta 2027 annettavat henkilötunnukset ovat sukupuolineutraaleja, eikä niistä enää voi päätellä tietoa sukupuolesta. Esityksen mukaan henkilötunnukseen sisältyvän yksilönumeron rakennetta muutetaan siten, että sukupuoli ei siitä ilmene. Uudistuksessa sukupuolitieto muutettaisiin erilliseksi tiedoksi henkilötietoihin.

Setan mielestä sukupuolitiedon irrottaminen henkilötunnuksesta on kannatettava askel. Vuodesta 2027 annettavat hetut ovat sukupuolineutraaleja. Sukupuolitiedon irrottaminen omaksi tiedokseen helpottaa lähitulevaisuudessa myös ei-binäärisen ”muu”-sukupuolikategorian käyttöönottoa Suomessa.

Nykyisessä esityksessä ongelmaksi muodostuu ennen vuotta 2027 annetut henkilötunnukset. Ennen vuotta 2027 annetuista vanhoista hetuista voi syntymävuoden ja loppuosan kolmannen merkin perusteella edelleen tosiallisesti päätellä henkilön juridiseen sukupuoleen liittyvää tietoa. Esityksen ansiona on, että ongelma on tunnistettu ja siihen on pyritty löytämään ratkaisu, joka turvaisi myös transihmisten yksityisyyttä: esityksen mukaan sukupuoltaan korjaavalla henkilöllä olisi nykytilaa vastaavasti oikeus saada sukupuolen vahvistamisen perusteella uusi henkilötunnus, jonka yksilönumero annettaisiin nykykäytännön mukaisesti miehillä parittomana ja naisille parillisena. Henkilötunnuksen muuttaminen olisi täysin vapaaehtoista, eikä sille asetettaisi erityistä määräaika.

Seta pitää tärkeänä, että mahdollisuudelle muuttaa ennen vuotta 2027 annettu hetu ei aseteta edellytystä sukupuolen juridisesta vahvistamisesta, vaan mahdollisuus avataan kaikille, jotka sitä mm. oman sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun takia pitävät tarpeellisena.

Uutta yksilöintitunnusta koskevat huomiot

Seta kannattaa uuden yksilöintitunnuksen, joka ei sisällä henkilötietoja, luomista väestötietojärjestelmään. Uuden yksilöintitunnuksen tulisi korvata nykyinen henkilötunnusjärjestelmä määritellyn ajan sisällä. Seta katsoo, että olisi tarpeen velvoittaa julkiset toimijat ottamaan uusi yksilöintitunnus käyttöön kohtuullisen siirtymäajan sisällä ja määrittellä tavoiteaikataulu siitä, mihin mennessä vanhoista henkilönnuksista luovutaan yksilöintikäytössä kokonaan.

Muut hallituksen esitystä ja alustavaa asetusluonnosta koskevat huomiot

Henkilötunnuksen uudistamisen yhteydessä tulisi vahvistaa sukupuolivähemmistöihin kuuluvien henkilötietojen suojausta poistamalla väestötietojärjestelmästä tieto sukupuolen juridisesta vahvistamisesta. Käytännössä esityksessä tulisi poistaa väestötietojärjestelmää ja väestörekisterikeskuksen varmennepalveluita koskevasta laista sen nykyisen 2. luvun, §13 15 mom.

Esitetyn mukaisessa hetu-uudistuksessa on huomioitu puutteellisesti sukupuolen moninaisuuteen liittyvän tasa-arvon vahvistaminen. Esitys ei muuta sitä tosiasiaa, että juridinen sukupuoli merkitään edelleen vain binäärisesti mies- tai nainen -kategorian mukaisesti. Seta katsoo, että hetu-uudistuksen lisäksi tulisi käynnistää selvitys itsemäärittelyyn perustuvan ei-binäärisen sukupuolikategorian käyttöönottamisen tarpeesta Suomessa.

Kysymys vain ministeriöille: Seuraako esitykseen sisältyvistä muutosehdotuksista muutostarpeita hallinnonalanne lainsäädäntöön? Jos kyllä, mihin lakeihin muutoksia on tarpeen tehdä ja onko muutokset tarpeen sisällyttää esitykseen liitelakeina?

-

Informaatio-ohjauksen suunnitelma

Ovatko toimenpidesuosituksien oikeat suuntaiset? Mitä pidätte erityisen hyvänä tai mitä pidätte tarpeettomana?

-

Millä muilla toimenpiteillä henkilötunnuksen kysymistä ainoana tunnistustapana voitaisiin ehkäistä sähköisessä asiointissa, käyntiasioinnissa ja puhelinasiointissa?

-

Mitä säädosmuutostarpeita tai ohjeistuksia tunnistatte eri toimialoilla tai palveluissa, jotta henkilötunnuksen kysymistä ainoana tunnistustapana voitaisiin ehkäistä?

-

Mitä säädosmuutostarpeita tunnistatte, että tunnistustapahtuma olisi tarpeeksi luotettava palvelutapahtumaan nähden ja näettekö tarvetta velvoittaa laajemmin vahvan sähköisen tunnistamisen käyttöön (millä toimialoilla, missä palveluissa)?

-

Henkilötunnuksen vaihtamiskynnyksen madaltamista koskeva arviomuistio

Kommentit muistioon

-

Tarjamo Kerttu
Seta ry